MIHAIL DOLGAN

Institutul de Filologie
(Chişinău)

UN DESTIN POETIC VITREGIT: LIVIU DAMIAN

Abstract

Based on a rich factual material and provable arguments the present study ardently polemizes with old and new denigrators of Liviu Damian's creation. He is a poet of great talent who dared to „break" the patterns of traditionalism and to propose a new type of lyrical, modern and in many ways subversive. It seeks to combine „reportage with a myth". The polemicist declaims the preconceived and crooked opinions of those authors (either they are literary critics and historians or colleagues, or party workers) who, without understanding his poetics, designed a deformed, unfavourable picture. At the same time, they highlighted the true defenders and supporters of the poet through critical words. L. Damian had a traumatized poetic destiny, his father was deported to Siberia, being accused of „anti-Sovietism", a plenary Party Committee in the town that failed around his volume of poems „*De-a baba iarba*" (1972). This volume was accused of „anti-Sovietism in Soviet Moldavian literature". With some demolishing reviews on his own books. L. Damian was and continues to be interpreted arbitrarily and improperly. He knew the real state of things inside, as a direct participant in the literary events of the period – with critical attitudes and writing. He brings into discussion favourable considerations of other specialists in the field, removes the unfair accusations for an important scientific and academic institution and its director, he disagrees with the category of „non-specialists".

Doi factori, producători de nedumeriri şi de irascibilitate chiar, m-au determinat să scriu materialul de față – de atitudine polemică şi de răsturnare a unor opinii certate cu adevărul privind *opera poetică a lui Liviu Damian* – o individualitate creatoare profund originală şi de o reputație incontestabilă.

Primul factor este microportretul literar, voit umilitor şi preponderent depreciativ, creionat de cunoscutul critic şi istoric literar din România *Ion Rotaru* (regretatul!) în a sa fundamentală „Istorie a literaturii române" în 7 volume, mai târziu, în 2008, înglobate într-un singur volum masiv, de „format" călinescian şi intitulat tot călinescian: *O istorie a literaturii române de la origini până în prezent*.

Al doilea factor îl constituie plenara „de pomină" a Comitetului Orăşenesc de Partid Chişinău, organizată în legătură cu *discutarea critică* a unor volume „buclucaşe" de literatură, printre care şi volumul de poeme *De-a baba iarba* (1972) de Liviu Damian, condamnate pentru „antisovietism" în relatarea subiectiv-părtinitoare – tocmai după 37 de ani! – a acelei persoane, care, funcționând pe atunci în aparatul Comitetului Orăşenesc de Partid, avea sarcina să întocmească referatul pentru această plenară

BDD-A6891 © 2011 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:31 UTC)

deşănțată cu genericul frontal de politizat *Antisovietismul în literatura sovietică moldovenească*. E vorba de o oarecare *Ana Eremenco-Barbăneagră*, care azi încearcă să iasă basma curată dintr-o „afacere" murdară (vezi săptămânalul „Literatura şi arta", 18 noiembrie 2010, p. 6).

I.

E lăudabil faptul că împătimitul cărturar român Ion Rotaru (a frecventat într-un timp şi Biblioteca Națională din Chişinău pentru a se documenta în privința scriitorilor contemporani din Basarabia) a atras în exegeza sa sintetică şi mai mulți poeți, prozatori, critici literari dintre Nistru şi Prut. Pentru aceasta îi mulțumim îndatorați, chiar dacă o facem cu întârziere, precum le mulțumim îndatorați şi altor istorici literari care au făcut la fel (Dumitru Micu, Marian Popa, parțial Alex Ştefănescu ş.a.).

Dar felul cum au fost tratați unii dintre aceştia descumpăneşte mult prin subiectivitatea şi subestimarea judecăților de valoare formulate, precum şi prin mulțimea de imprecizii şi erori comise – toate vorbind, într-un fel sau altul, de cunoaşterea superficială a respectivului scriitor.

Ne vom opri aici doar la poetul şi publicistul şaizecist **Liviu Damian**, despre care am scris şi noi multe studii, articole, polemici, recenzii, în care am demonstrat autenticitatea acestui mare talent, de fiecare dată interpretându-i adecvat creația acut problematizată şi profund intelectualizată, apărându-l totodată de criticile nedrepte, dogmatice, de învinuiri ideologice de tot felul.

Despre el istoricul literar român îşi permite să vorbească după cum noi am vorbi, de exemplu, despre poeții mediocri şi angajați ideologic Petrea Cruceniuc sau Petrea Darienco – în aceeaşi termeni, cu aceleaşi slogane-calificative, cu aceleaşi ironii persiflante.

Iată în ce „lumină" fără lumină apare „bardul" de la Leadoveni. Spre deosebire de Gr. Vieru şi N. Labiş, de exact aceeaşi vârstă, Liviu Damian, după I. Rotaru, „*este* «*împovărat*» *şi de unele sarcini politice"* (care? – *M. D.* Probabil, aici se face aluzie la faptul că între anii 1976-1986 scriitorul nostru a deținut funcția de secretar al Uniunii Scriitorilor din Moldova. – Ei şi ce?!). L. Damian *„ne apare mai ... conservator* (*?!*) *şi mai conformist" (?!*), se prezintă *„departe de îndrăznelile chiar explozive ale colegilor lui de generație* (*?!*), *„continuă* (*?*) *moda poemelor kilometrice* (*!*) *de tip Emilian Bucov*". Referitor la temele tratate, constată, nu fără ironie, că la fel ca şi cei doi poeți amintiți, „*cântă (!) şi el copilăria şi satul natal*", „*rece însă, neutral am zice, în versuri corecte gramatical, cam prozaice pe alocuri, lipsite de noul fior liric al celorlalți colegi de generație*" (p. 605). Tot la adresa problematicii dezbătute de L. Damian, Ion Rotaru îşi permite să remarce, simplificând lucrurile, cam aşa: „*Poemul cântă* (*!*) *de toate*, *frunzele toamnei, casa de pe strada Ştefan cel Mare, cozile la librării ale cumpărătorilor de cărți, şantierele ... despre prietenie, despre familie – scrie poeme lungi, cu titluri metaforice, larg cuprinzătoare*", cum ar fi „*cele zece compuneri*" („*un abuz*") *despre Eminescu*" (e vorba de minunatul şi unicul ciclu de versuri *Eminesciana*), cele „*cca 50 de pagini versificate*" *despre Ştefan cel Mare*" (*Cavaleria de Lăpuşna*) ş.a.m.d. Cu alte cuvinte, despre L. Damian se vorbeşte ca despre un „versificator" sau „compunător" de versuri pe teme ordinare, şi nu despre un creator autentic cu actualitatea cea mai acută şi mai durută sub pană.

BDD-A6891 © 2011 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:31 UTC)

Cel care a citit creaţia lui L. Damian şi cunoaşte la sursă climatul social-politic, spiritual-cultural şi literar-artistic în care au văzut lumina tiparului cărţile autorului, va răsturna cu uşurinţă mai toate consideraţiile negative de mai sus ale eruditului critic şi istoric literar român.

În primul rând, Liviu Damian, în calitate de scriitor şi om de cultură angajat în treburile Uniunii Scriitorilor din Moldova în calitate de secretar (în ultimii zece ani ai vieţii), niciodată n-a acceptat să îndeplinească anumite „sarcini politice" propriu-zise, dimpotrivă, a căutat să fie refractar la aceste sarcini „laterale".

Datele sumbre ale propriei biografii care a început în 1935, în satul Strâmba, judeţul Bălţi: soarta grea a plugarilor, aripa pârjolitoare a războiului, seceta şi foametea distrugătoare de neam din anii 1946-1947, colectivizarea forţată a gospodăriilor săteşti, deportările dramatice din 1949 (ridicarea în gulagul siberian pe 10 ani a însuşi părintelui său, învăţătorul *Ştefan Damian*, „pentru politică antisovietică"), asperităţile realităţilor sovietice, în sfârşit, interzicerea evocării unor teme de tragism naţional, – toate aceste momente cruciale l-au făcut pe Liviu Damian să scrie **şi o poezie de opoziţie** (faţă de regim), o poezie vădit **subversivă** (despre acest aspect al problemei vezi monografia noastră din 2008 *Poezia de opoziţie din Republica Moldova în perioada de „stagnare"*). Iată de ce o bună parte din cărţile lui Liviu Damian au scandalizat, la apariţia lor, şi securitatea, şi paznicii ideologici ai literaturii, şi, firesc, în primul rând, organele de partid de diferit rang. N-au plăcut îndeosebi poemele curajoase, cu numeroase „dedesubturi" polemice, *Ostatec al chemării tale* (despre Dimitrie Cantemir), *Cavaleria de Lăpuşna* (despre Ştefan cel Mare), *Melcul* (despre problemele acute de ecologie a naturii şi a sufletului). În primul caz „paznicii" ideologi se întrebau de ce omul contemporan ar trebui să fie neapărat „ostatec" al chemării lui Dimitrie Cantemir, cărturar oprit ca zălog de către Poarta Otomană?! În cazul al doilea: pe atunci evocarea lui Ştefan cel Mare era tacit interzisă, necum strecurarea unor aluzii vizând anormalităţile societăţii contemporane (despre toate acestea vezi studiul nostru „*Reflecţii critice în jurul poemului despre Ştefan cel Mare «Cavaleria de Lăpuşna» de Liviu Damian*". În monografia: M. Dolgan: *Metafora este Poezia Însăşi*, 2009, p. 499-514); ca să vadă lumina tiparului (poemul), autorul a fost „forţat" să-şi sprijine mai multe capitole-secvenţe din poem cu „citate" din „Istoria RSS Moldoveneşti" (varianta comunistă din 1984); L. Damian a recurs şi aici la un fel de stratagemă: el a apelat la cele mai nevinovate şi arhicunoscute date istorice (de felul: Ştefan a fost cel mai mare om de stat, a purtat 47 de războaie, la Valea Albă a suferit înfrângere etc.), precum şi la unele motouri împrumutate din cronicarii moldoveni. La postfaţa „compromiţătoare" *La pragul istoriei*, împănată **anume** cu citate din Marx şi Lenin şi considerată de I. Rotaru (în necunoştinţă de cauză) drept „incredibilă prin anacronismul ei proletcultist şi sociologist-vulgar, Liviu Damian n-a putut să renunţe, ba chiar a acceptat-o: anume ea, scrisă special întru susţinerea *ideologică* a poemului, i-a ajutat să-şi includă lucrarea, şlefuită cu migală, în volumul *Poezii şi poeme*, editat în chiar anul morţii autorului (1986). Nu ştiu cine a făcut aici mai mult rău: acel care a făcut bine sau acel care a condamnat acest „bine"?!

Culegerea de poezii (de *poezii*, nu de *poeme lungi!*) *Inima şi tunetul* (1981), prefaţată favorabil de către distinsul poet şi eseist George Meniuc, a stârnit de asemenea o mare zarvă la „paznicii ideologici" ai regimului, la unii critici obtuzi şi chiar la anumiţi confraţi de condei, tot poeţi şi ei. N-a plăcut nici admirabilul ciclu de poezii

BDD-A6891 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:31 UTC)

(10 la număr) *Eminesciana* (pe motivul că ar vehicula idei discutabile sau chiar ideologiceşte neacceptabile, idei contraindicate pentru educaţia tineretului de astăzi), nici amplul ciclu de poezii evocând policrom propria-şi copilărie *Ca-n palmă* (pe motivul – tot ideologic! – cum că ar idealiza realităţi „burghezo-moşiereşti" apuse şi ar viza unele aspecte negative ale vieţii socialiste), nici bijuteria de poem din 14 file *Melcul* (pe motiv că ar avea un subtext ecologic subversiv).

La sugestia-rugăminte a forurilor responsabile de ideologie, scriitorul *Mihail Garaz* a îndrăznit să critice în mod deschis – în presă! – aceste trei mari compartimente ale cărţii şi cartea în întregime din perspectiva momentelor ideologice semnalate mai sus în articolul din „Tinerimea Moldovei" *Întrebări şi nedumeriri* (8 septembrie 1982). La timpul cuvenit, când alţi critici au preferat să ia apă în gură, subsemnatul a scris şi a publicat (cu greu!) un întins material polemic întru apărarea poetului (şi cărţii) ostracizat pe nedrept, *Modalităţi de interpretare a poeziei*, în care am „dezghiocat" mesajul sugerat al fiecărei poezii aparte. Mai târziu, când a fost inclus şi într-un volum de critică literară, studiul a fost intitulat *Cum nu trebuie interpretată lirica sau un poet „cuminte" atacând un poet curajos*.

Iar volumul de micro-poeme *De-a baba iarba* (1972), pe care Ion Rotaru nu-l onorează măcar cu-o simplă pomenire, consacrat integral evocării copilăriei şaizeciştilor, cu multe din cicatricele lăsate de perioada traversată, a iscat o adevărată tulburare ideologică, finalizată în 1973 cu o plenară de pomină a Comitetului Orăşenesc de Partid Chişinău. Ion Rotaru nu s-a pătruns suficient nici de noua structură poematică a lui L. Damian (de factură lirică, „monologală", alcătuită din fragmente independente, din „file" etc.), de vreme ce le identifică, ofensator, cu „poemele kilometrice de tip Emilian Bucov" (cu mulţi eroi, comunişti, cu multă substanţă epică, cu viaţă colectivizată etc.).

O impresie stânjenitoare lasă şi mulţimea de imprecizii de tot felul – la nivel de titluri de cărţi şi ani, la nivel de interpretări neadecvate etc. De exemplu: *Salcâmul din **praf*** (corect *Salcâmul din **prag**); Martor* (corect *Maraton*); în anul **1968**, când a apărut *Sânt verb* şi când autorul nu putea să specifice sursa *Nicolae Labiş*, Liviu Damian nu era încă secretar al Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor (a preluat această funcţie abia în **1976**). Prin urmare, poetul e acuzat pe nedrept „de vreo autocenzură", cauza reală fiind cu totul alta şi simplă ca bună ziua: citarea poeţilor români de dincolo de Prut era pe atunci **strict interzisă**. Nu întâmplător acelaşi L. Damian a scris în două rânduri dedicaţii lui N. Stănescu, dar de fiecare dată fără nici o concretizare, ci prin sugestii metaforice: *Elegie pentru soţul necuvintelor* şi *Poetul luptându-se cu imaginaţia*.

Conştient sau inconştient, dar se face apoi o adevărată amestecătură a speciilor cultivate de L. Damian: poezie lirică, poem „lung", eseu, proză, critică literară, publicistică. Aşa se face că printre poemele lungi nimeresc cărţile de versuri lirice scurte *Coroana de umbră* (nu **coroane**), *Inima şi tunetul*, până şi *Dialoguri la marginea oraşului* (carte de publicistică propriu-zisă), până şi meditaţiile critice despre „poezia socială" din *Îngânduratele porţi* (carte de eseuri literare) … Despre talent, despre modul poetic particular, despre natura problematicii atacate sau despre arta lirică a lui L. Damian nu se suflă nici un cuvânt, de parcă ar fi vorba despre un scriitor de duzină.

E drept, Ion Rotaru face şi o observaţie destul de preţioasă pentru literaţii basarabeni: „*Pentru basarabeni, Eminescu şi Ştefan cel Mare sunt cele două permanenţe ale*

BDD-A6891 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:31 UTC)

lumii lor". Păcat însă că atunci când încearcă să aplice respectiva observaţie la creaţia lui L. Damian, nu prea se ţine cont de acest postulat: admirabilul ciclu de versuri *Eminesciana* e considerat drept nişte „*compuneri*", iar vibratilul poem despre Ştefan cel Mare *Cavaleria de Lăpuşna*, primul şi deocamdată unicul în poezia contemporană, e calificat drept „un lung «poem dramatic» de cca 50 de pagini *versificate*". Până şi cuvântul „poem" e luat în ghilimele!

În loc să se citeze nişte pasaje semnificativ-emoţionante din poemul *Cavaleria de Lăpuşna*, se „jertfeşte" inutil aproape o pagină de carte pentru un lung citat critic din postfaţa scrisă cu „limbaj de lemn", care-l plasează pe poetul nostru într-un context voit ideologizat şi dogmatizat, voit defavorabil. *Cui prodest?*

II.

... Au trebuit să treacă tocmai **38 de ani** (!?) de la eveniment până când adineauri au apărut nişte „memorii" evocând o extraordinară plenară de neuitat a Comitetului Orăşenesc de Partid Chişinău având genericul politic periculos de frontal *Antisovietismul în literatura sovietică moldovenească*. Asta în anul 1973!!! Din cauza că a fost prost pregătită, prost intitulată ca problemă de dezbatere şi prost prezentată în interpretări primitive, sociologist-vulgare şi chiar proletcultiste de către secretarul doi, responsabil de ideologie, *Tatiana Stahi*, plenara a eşuat în mod scandalos. Chiar dacă la ea, la plenară au asistat Ivan Bodiul, prim-secretar al CC al PCRM, şi Pavel Boţu, preşedinte al Uniunii Scriitorilor din Moldova. Primul obiectiv al plenarei a fost distrugerea ideologică a volumului de versuri „*De-a baba iarba*" (1972) şi critica necruţătoare a autorului lui. Din motive uşor de bănuit, nu am întâlnit vreo informaţie despre plenara cu pricina în presa timpului. Atât se ştie că mai mulţi scriitori nemulţumiţi, printre care şi vulcanicul Andrei Strâmbeanu, precum şi numeroşi studenţi universitari, şi-au exprimat în mod deschis dezaprobarea categorică faţă de referatul citit, prin stigmate tăioase, prin fluierături şi chiar prin aruncarea de obiecte, în ciuda faptului că miliţia, venită între timp în sală, încerca să facă ordine în mulţimea dezlănţuită.

Paradoxul cel mai mare îl constituie faptul că relatarea (din memorie!) a modului cum s-a desfăşurat pregătirea referatului şi însăşi plenara o face **persoana cea mai puţin indicată în această privinţă**, şi anume lucrătoarea din aparatul Comitetului Orăşenesc de Partid Chişinău, cea căreia i s-a încredinţat **sarcina de răspundere de a scrie referatul pentru plenară** cu un titlu destul de înfricoşător (în planul de lucru al Comitetului tema suna cam aşa: „Orientarea activităţii organizaţiei de partid a Uniunii Scriitorilor în albia idealurilor comuniste") – e vorba de *Ana Eremenco-Barbăneagră* şi de articolul ei „O plenară «de pomină» a COP Chişinău" publicat în săptămânalul „Literatura şi arta" (18 noiembrie 2010, p.6). Mi-am zis atunci, mai mult ca pentru sine: adio obiectivitate şi imparţialitate! Supoziţiile, cu regret, s-au îndreptăţit.

În cazuri de acest fel, înţelepţii ne spun că omul de rând întotdeauna e predispus să dea vina pe altul – pentru ca el să iasă, în cele din urmă „curat".

Să urmărim cum s-a produs „operaţia" sus-numită în cazul autoarei articolului. Cine a întocmit şi cum a întocmit referatul? În realitate, referatul urma să fie scris de Ana Eremenco-Barbăneagră, care a acceptat cu supuşenie sarcina partinică. Dar, zice ea, nefiind specialistă în materie, a început, cum era şi firesc, să colecteze anumite recenzii,

BDD-A6891 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:31 UTC)

materiale critice şi alte informaţii utile pentru a se documenta – în scopul scrierii referatului *Editarea literaturii în republică, conform cerinţelor şi normelor moralei comuniste, în anii 1967-1972, la Editurile „Lumina" şi „Cartea Moldovenească"* (iar s-a modificat formularea temei!). Mai întâi a cerut ajutor concret din partea unor critici afirmaţi (de la cine anume?), care, specifică dânsa bănuitor, „*trebuiau să-şi facă datoria cinstit şi obiectiv*". În ce sens „cinstit" şi „obiectiv"?! În sens invers, căci era vorba de o carte (sau cărţi) cu bucluc, ce a displăcut cenzurii comuniste, prin urmare, ea trebuia să fie **aspru criticată** înainte de toate ideologiceşte şi nu supralăudată esteticeşte: încă niciodată n-a fost convocată vreo plenară de partid (în acele triste vremuri) **doar** pentru a ridica în slăvi anumite opere concrete ale scriitorilor contemporani, mângâindu-i pe cap. Cu alte cuvinte, sintagma „*a-ţi face cinstit şi obiectiv datoria de critic*" înseamnă, în ochii unui lucrător de partid, departe de literatură, a „asculta" şi a aşterne pe hârtie pretenţiile lui critice, formulate a priori, în legătură cu cutare sau cutare carte „subversivă". Dacă, într-adevăr, ar fi consultat pe unii critici cu judecăţi sigure de valoare, independente şi consecvente, cum ar fi, bunăoară, *Mihai Cimpoi* (care, în recenzia absolut laudativă la cartea *De-a baba iarba* – „Viziuni ale copilăriei", publicată în „Cultura" din 6 ianuarie 1973, p.11, conchidea: „Teama de pierderea legăturii organice cu copilăria este unul din obiectivele principale ale cărţii *De-a baba iarba*". „Poemele lui L. Damian sunt spectacole de lumini şi umbre, au un profund mesaj, reprezintă lecţii de umanism". „Pentru Damian permanenţa copilăriei echivalează cu necesitatea vie a continuităţii şi plenitudinii sufleteşti"), *subsemnatul* (în cadrul conferinţei „Anul literar – 72" a calificat cartea *De-a baba iarba* de L. Damian drept „unul din volumele cele mai grele de poezie autentică" – „Cultura" din 24 martie 1973, p. 8), *Eliza Botezatu* (cu mulţi ani mai târziu, cunoscând polemicile ce s-au dus în jurul volumului *De-a baba iarba*, îşi va exprima o opinie total pozitivă asupra cărţii în prefaţa „*Mândria şi răbdarea cuvântului*" la cele 2 volume de „Scrieri alese", 1985, p.10-15: „O carte interesantă de poeme retrospective este *De-a baba iarba*. Eroul liric are rolul de interpret; lumea şi timpul sunt scoase la judecata Copilului... Cartea ne propune o reîntâlnire pe calea amintirii cu universul copilăriei – aproape toate poemele coboară în vârsta irecuperabilă a jocului...". „Poemele nu sunt atemporale, ele cuprind meditaţii asupra unor timpuri şi probleme concrete. Notele nostalgice sau chiar dramatice se explică şi ele nu prin regretul după vremurile evocate (N.B. În referat se afirma invers!), ci prin părerea de rău, că ele, aceste vremuri, au fost vitrege şi au adus în universul de basm al copilăriei omenii cu picioarele de lemn, păsările moarte, lacrimile mamei...") – nu ştiu dacă au mai scris şi alţi critici despre cartea cu pricina!, atunci referatul plămădit ar fi luat o altă turnură estetico-ideatică, iar plenara („unilaterală") ar fi avut un alt destin.

Dar, hotărât lucru, opiniile acestor critici încercaţi şi rezistenţi la orice presiuni extraliterare nu i-au convenit lucrătoarei de partid, i s-au părut nu îndeajuns de „obiective" şi „cinstite" din punctul ei ideologic de vedere, căci urmărea cu totul alte scopuri: să dezvăluie unele greşeli ideologice sau chiar anumite atitudini antisovietice (odată ce **a acceptat să elaboreze un referat** cu un titlu atât de suspicios **(**uşor spus).

Nereuşind să-i convertească pe criticii de întâmpinare, dna Ana Eremenco-Barbăneagră s-a decis să apeleze direct la ajutorul Academiei de Ştiinţe a Moldovei, în special la Institutul de Limba şi Literatură (nu la „Institutul de Limba şi Literatură *Moldovenească*", cum îl botează greşit autoarea), de parcă menirea de bază a acestei *instituţii ştiinţifice* ar fi... scrierea de referate pentru plenarele şi congresele de partid!!!

BDD-A6891 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:31 UTC)

„*L-a pus în mişcare*”, cum zice ea ironic, chiar pe directorul Institutului respectiv, pe cunoscutul critic şi istoric literar **Simion Cibotaru**, doctor habilitat în filologie (pe atunci). Deşi, a spus dânsa în doi peri, „Vă cunosc bine (!?) poziția D-voastră referitoare la scriitorii mai îndrăzneți, mai curajoşi (Care e această poziție? Din capul locului e „negativă”? în baza căror argumente?), Vă cer, totuşi, să-mi scrieți (sic!) referatul «destul de complicat» (de ce?), pe care, de fapt, ar trebui să-l scriu eu (dar nu mă pricep) pentru Tatiana Stahi”.

Cum însă Simion Cibotaru demult nu mai este în viață (din 1984!), fosta lucrătoare de partid îşi permite să manipuleze faptele aşa cum îi vine la socoteală. După cum urmează: „Peste o săptămână *am primit prima variantă a referatului* (de la S. Cibotaru – *n.n.*). *L-am studiat cu mare atenție* (cum altfel, dacă trebuia să Vă puneți sub el propria semnătură?! – *n.n.*). *Nici această variantă nu era acceptabilă*” (De către cine şi de ce? „Neacceptabilă” sub ce aspect? Ce nu plăcea acolo, în acea **informație** – nu referat mură-n gură?! – Nu ni se deschide nici o paranteză).

Deosebit de ciudate sunt „peregrinările” de mai departe ale autoarei obraznice în căutarea „adevărului” dorit: „adevăr” estetic sau adevăr politic”? Mai întâi, luând în mână „referatul” elaborat, chipurile de S. Cibotaru, se îndreaptă spre editura „Lumina”, bătând în uşa … prozatoarei (!) *Elena Damian*, director al sus-numitei edituri („gest”, după mine, absolut neindicat, de vreme ce, în cazul de față, directoarea era direct implicată în editarea unor cărți nimerite în vizorul critic al plenarei în pregătire.). Nu avem încredere în judecățile de valoare ale unui critic propriu-zis şi apelăm la „sfaturile” părtinitoare ale unei prozatoare (fie aceasta şi talentată). Unde e logica? „Nici dumneaei, *la fel ca mine* (sic!), *n-a acceptat cele scrise în referat*, fiindcă nu au fost apreciate obiectiv operele mai multor scriitori”. „Obiectiv”? Adică „cum” şi pentru cine „obiectiv”?! Apoi, cu acelaşi „referat” străin subsuoară, a bătut – nu ştim de ce – la uşa „marelui traducător” *Igor Crețu* (de ce nu la uşa „marelui poet” George Meniuc?). „Dlui n-a acceptat (acelaşi şablon!) poziția Institutului de Limba şi Literatură *Moldovenească*”. Trebuia să accepte?! Apoi, cine v-a dat vreun drept să „vânturați” această „poziție” bună, rea, prin mahalalele Chişinăului?! În continuare îndrăzniți să-l mai deranjați odată pe Simion Cibotaru, invitându-l din nou la COPC. De astă dată Vă arătați a fi mai categorică şi mai ultimativă: „**i-am impus condiții mult mai drastice**” în criticarea cărților, recunoaşteți cu mâna pe inimă. – Iată unde e „buba” – materialul era prea pozitiv şi binevoitor, dar se cerea o critică mai aspră şi o poziție dezaprobatoare mai tranşant exprimată. Dându-şi seama că gura a luat-o pe dinainte, cum se zice, autoarea a încercat imediat să-şi „repare” gafa, căci, în aceiaşi propoziție, adaugă: „...şi i-am cerut **de a nu ponegri** (sic!) neîntemeiat imaginea scriitorilor noştri...”. Doamne, ce minciună sfruntătoare! Or, lucrurile s-au întâmplat tocmai invers (amintiți-vă!): i-ați cerut să fie mai **drastic** (citeşte: *foarte aspru, brutal, violent, vehement*) în toate şi în tot. Ca un elev ascultător, suntem lăsați să înțelegem, S. Cibotaru, peste trei zile, vine din nou la COPC cu referatul „prefăcut” după pofta exprimată – „cu mult mai lejer (!), cu unele critici mai puțin dure despre creația unor (?) scriitori” (Una gândiți şi alta scrieți – *n.n.*). Dar, se vede, au mai fost nişte doleanțe de altă natură, căci directorul Institutului e nevoit să mai facă un drum la COPC, pentru ca a doua zi (nu prea vedem aici vreo logică) să revină pentru a întoarce „varianta definitivă a referatului”. Anume această variantă, chinuită şi chinuitoare, chipurile, adusă la condiție, a nimerit pe masa secretarului doi de partid, Tatiana Stahi. Peste noapte însă, cine ştie ce gânduri temătoare i-au trecut prin capul persoanei care a „elaborat” referatul, că l-a sustras de pe masa şefei

BDD-A6891 © 2011 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:31 UTC)

(referatul) şi l-a dus pe ascuns la „recenzare” (de ce?) tocmai... dlui *Novac*, director al Institutului de Istorie al PCM (probabil, pentru a se verifica dacă nu cumva scriitorii noştri iau în dezbatere – pe ocolite – şi acele câteva „teme” interzise de cenzura comunistă: deportările, seceta şi foametea, colectivizarea forţată, ateismul agresiv – e bănuiala mea). Dar, ca să vezi minune, şi acest al doilea director, mare expert în sfera ... istoriei sau a literaturii?!, îi oferă răspunsul şablonard: „n-a acceptat referatul”, îndeosebi „critica trasă de păr” la adresa Uniunii Scriitorilor din Moldova, mai ales la cartea de versuri a poetului Liviu Damian *De-a baba iarba*. Unde s-a mai văzut una ca asta: un director de istorie să fie „mai bun” şi să se priceapă mai bine, mai „profesionist” decât un director de literatură – în ale literaturii! În realitate cam aşa şi s-a întâmplat în cazul nostru: S. Cibotaru trebuia să ţină cont de toate obiecţiile dlui *Novac*, din care motiv iar (a câta oară?!) a mai trudit vreo două zile, după care materialul pentru plenară, „mai loial (!) şi mai aproape de adevăr” („aproape” de care adevăr?! – *n.n.*) „era deja pe masa Tatianei Stahi” (toate „luptele pe viaţă şi pe moarte” din culise – între şefi – nu-l interesează pe cititorul larg). Împărtăşim observaţia formulată de doamna Ana: „*Părea că e o joacă de copii, când bat mingea din poartă în poartă*”. Cu deosebire, adăugăm noi, că această „minge” era manipulată de un om matur şi cu scaun de partid la cap.

În spatele atâtor deranjări, incomodări şi supărări de oameni cunoscuţi, cu posturi şi titluri, care intenţionau să Vă ajute sincer într-o problemă deloc uşoară – tremura de frică un suflet mic şi ambiţios, predispus să găsească „greşeli ideologice” cu orice preţ şi să dovedească că albul e negru, iar, principalul, **le cerea** cu impertinenţă să scrie ceea ce le „dicta”. Păcat că n-a fost publicat acest pseudoreferat „colectiv” de pomină! Am vedea atunci ce e „acceptabil” şi „obiectiv” cu adevărat şi ce e „neacceptabil” şi „neobiectiv”, tot cu adevărat! Ar ieşi la suprafaţă toate măsluirile, toate tertipurile de trişor. Inclusiv, strădaniile doamnei în cauză de a „împinge” propria vină pe capetele sănătoase ale altora, numai ca ea însăşi să iasă „curată”, – procedeu, cel puţin, repugnant pentru un om de cultură.

Ceea ce m-a pus mai mult în gardă şi mi-a displăcut omeneşte în toată „afacerea” aceasta urâtă, relatată cu cinism de Ana Eremenco-Barbăneagră este tentativa de a muşamaliza adevărul adevărat al lucrurilor, pentru a te pune pe sine într-o lumină mai favorabilă şi, concomitent, de a condamna pe alţii pentru propriile greşeli săvârşite. Or, păcatele făptuite de noi înşine trebuie să ni le asumăm în întregime, şi nu să le atribuim altora: e calea cea mai uşoară, dar şi cea mai pernicioasă.

Voi stărui, înainte de toate, asupra unor **neadevăruri crase**, pe care le-a exprimat în articol doamna Ana Eremenco-Barbăneagră.

Nu este adevărat că aţi „apărat” obiectiv şi cinstit, cum ziceţi, cauza cărţii de poeme a lui Liviu Damian *De-a baba iarba*, de vreme ce, până la urmă, nu v-aţi pătruns de esenţa ei, condamnând-o preconceput şi obligându-i şi pe alţii să facă acelaşi lucru;

– *nu este adevărat* că referatul pentru plenară l-ar fi scris directorul Institutului de Limbă şi Literatură (de dragul cui? el, cel puţin, v-a putut oferi nişte informaţii concrete sau nişte consultaţii), şi nu D-voastră în persoană (atunci când v-aţi eschivat făţiş de la îndeplinirea importantei sarcini de partid);

– *nu este adevărat* că n-aţi găsit „critici cinstiţi şi obiectivi care să vă întindă o mână de ajutor” („O problemă majoră era găsirea criticilor literari care **trebuiau** să fie obiectivi şi imparţiali”). Dacă ţineţi morţiş la „imparţialitate”, de ce atunci i-aţi cerut lui S. Cibotaru „să fie mai drastic în aprecieri”?!;

BDD-A6891 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:31 UTC)

– *nu este adevărat* că ați scris defavorabil despre cartea lui L. Damian fără a o citi măcar, fără a o cunoaşte cu desăvârşire. Cât de naivă e constatarea pe care nu v-a cerut-o nimeni: „**Ce rău îmi pare că volumul „De-a baba iarba" nu l-am găsit în nici o bibliotecă. Cartea fusese editată în 1972.**" Cui îi spuneți aceste braşoave? Era suficient să formați un simplu număr de telefon – şi Comitetul orăşenesc de partid sau chiar Comitetul Central al PCRM Vă punea imediat pe masă cartea cu pricina sau chiar câteva cărți, aşa cum ați făcut şi D-voastră când le-ați adus la Institut;

– *nu este adevărat* că Simion Cibotaru – criticul literar „**a ponegrit neîntemeiat (!) imaginea scriitorilor noştri**"! Ce învinuire grea, şi nici un argument! Doar ştiți prea bine cât de mult l-ați forțat, şi de-atâtea ori, de-atâtea ori, să formuleze acuzații mai aspre, „mai drastice". O recunoaşteți şi singură, nesilită de nimeni: „**i-am impus lui S. Cibotaru condiții mult mai drastice**" (cu adevărat aşa este: „gura păcătosului adevăr grăieşte"), prin urmare nu v-a plăcut **analiza pozitivă** a cărții *De-a baba iarba*, făcută de director;

– *nu este adevărat* că vina principală n-o purtați D-voastră, care ați elaborat referatul, ci persoana care l-a citit la plenară (e vorba de Tatiana Stahi) sau care v-a ajutat să-l refaceți de atâtea ori (e vorba de S. Cibotaru);

– În sfârşit, învinuirea de „ponegrire" a unui scriitor e de două ori mai grea, dacă nu se demonstrează prin exemple concrete. Căci „a ponegri" înseamnă după DEX „*a vorbi pe cineva de rău, a bârfi, a defăima, a calomnia*". Să-şi permită oare un director de institut să umble cu „bârfeli", cu „calomnii"? Exclus!

Cu doi ani înainte de plenară, în 1971, S. Cibotaru a publicat studiul de sinteză *Critica şi procesul literar actual*, din care se poate deduce cu uşurință principiile savantului în „munca grea şi nobilă" a criticului literar: „să aprecieze noile opere literare pe baza unor principii estetice obiective, ştiințifice, să confrunte literatura cu viața, să orienteze pe o cale dreaptă procesul literar actual", iar, principalul, „**să se releve în primul rând şi mai mult latura pozitivă a cărților analizate**", „să ocolească extremele („Acelaşi scriitor cu egală uşurință poate fi ridicat în slăvile cerului sau îngropat în fundul pământului"), să manifeste o atitudine binevoitoare şi înțelegătoare față de scriitori şi, nu în ultimul rând, să nu formuleze observații critice pe un ton jignitor la adresa autorului". Echilibrul, tactul, simțul măsurii, arta de a aplana cele mai controversate lucruri i-au fost caracteristice aproape întotdeauna acestui savant cu vocație de coordonator al ştiinței şi de îndrumător al procesului literar.

Nici în studiul citat mai sus, nici în exegezele de mai târziu la temă (*Critica literară şi imperativul vremii* ş.a.) nu vom întâlni **nici un reproş critic** – mai mare sau mai mic – la adresa lui L. Damian-poetul. De unde un lucrător de partid, nespecialist în domeniu, a dedus grava acuză (după 26 de ani de la moartea criticului!) cum că acad. Simion Cibotaru, din interiorul profesiei, chipurile ar fi „calomniat" numele nevinovat al poetului Liviu Damian?! În baza căror argumente probante?! Nu vă crapă obrajii de ruşine? Doar cunoaşteți adevărul: nu poți ieşi basma curată dintr-o „afacere" murdară!

În articolul *O plenară „de pomină" a COP Chişinău*, dna Ana Eremenco-Barbăneagră, cea care a elaborat **direct** referatul citit de Tatiana Stahi, meditează „filozofic" dintr-o parte – de parcă ea n-ar fi coparticipantă la cele întâmplate – cam aşa (neatribuindu-şi nici un pic de vină): „**Şefa mea a adus mari învinuiri de antisovietism literaturii noastre, iar cel mai tare a fost criticat talentatul poet Liviu Damian**" (*Pentru ce*,

BDD-A6891 © 2011 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:31 UTC)

doar ați fost la fața locului – nu ni se suflă nici un cuvânt!). După care se continuă: „Dacă Tatiana Stahi ar fi citit varianta pe care o redactase (în calitate de cine?!) Elena Damian, directoarea Editurii „Lumina" (o fi încurcat variantele, doar i-ați pregătit atâtea! – *M.D.*), nu s-ar fi întâmplat nimic (oare?!), fiindcă o rugasem să „curețe" referatul de toate păcatele" (cine **le-a băgat cu forța**, aceste misterioase „păcate"?! – *n.n.*). De unde concluzia dramatică: „Stahi n-a citit varianta textului, curățat și redactat de scriitoarea Elena Damian. **Acesta a fost păcatul cel mai mare al ei (!!!)**". Dar al D-voastră?! Doar cunoașteți prea bine – în propriul for interior – că **nu acesta** a fost „păcatul cel mai mare al șefei", ci cu totul altul, pe care trebuie să-l recunoașteți, împotriva propriei „nevreri": păcatul cel mare al eșecului plenarei e neglijarea îndărătnică a sfaturilor primite din partea directorului Institutului de Limbă și Literatură și redactarea **ideologică** interminabilă (ca să fie pe placul forurilor respective!) a **informației** prezentate la cererea insistentă și ostentativ-reiterată din parte-Vă.

Strecurați în text, mai departe, cum că „cea mai mare greșeală a șefei (altă greșeală pentru căutătoarea de greșeli – la **alții!** – *n.n.*) a fost când a început să critice cartea *De a baba iarba* a poetului Liviu Damian" (nici nu ortografiați corect titlul cărții, nemaivorbind de mesajul ei de idei! – *n.n.*). De unde s-a luat în referat această „critică" denigratoare?! Cine a „introdus-o"? Nu Vă întrebați? Căci din cele exemplificate (e singurul citat concret din articol!), „critica" respectivă, voit *compusă*, este de-a dreptul primitivă, școlărească, puerilă chiar. Să judece și cititorul:

„Poetul L. Damian, citea ea, în placheta sa de versuri *De-a baba iarba* descrie (poezia nu *descrie*! – *n.n.*) viața fericită (!) a unui copil de la țară în timpul ocupației române (?). Bunicul, zicea T. Stahi, într-o zi frumoasă cu soare (cum așa! în timpul „ocupației române" nu era „soare"! – *n.n.*), cu-n cer senin (tautologie!) s-a îmbrăcat în straie *albe* curate (cum așa! ele, straiele trebuiau să fie „murdare"! – *n.n.*). El măcinase la moară făină *bună* şi *albă* (cum așa! făina trebuia să fie neagră și rea! – *n.n.*). Bunica cu-n colțar alb pe cap, curat şi frumos, frământa aluatul *alb* din făina cea *albă* (procedeul-făcătură e atât de evident încât nu mai trebuie explicat! – *n.n.*). Ea a copt pâine *albă* pufoasă și frumoasă ca soarele. A pus-o pe masă. Bunicul duminica ne tăia câte o hrincă de pâine *albă*, care era foarte gustoasă. Apoi, noi ieșeam afară și ne jucam frumos în iarba mare şi verde *De-a baba iarba*... Iată cât de frumoasă era viața copiilor din Basarabia în timpul ocupației române! Totul era *alb şi frumos*! Şi a continuat tot așa".

Nu vă întreb cine a „redactat" aceste și celelalte rânduri. Neapărat a făcut-o un viitor scriitor pentru copii! Un critic ar fi spus pur și simplu: unele realități ale copilăriei, indiferent de regim, sunt prezentate în culori prea trandafirii ... Dar așa! Doamne, cât simplism și rudimentarism, câtă profanare și ridiculizare a unui text artistic de calitate, când acesta „încăpea" pe mâinile organelor de partid!!! Nici chiar începătorilor nu le vine în cap să compună astfel de „năzdrăvănii". Şi după toate acestea, lăsați cititorul să subînțeleagă că astfel de texte-„șarje" le-ar fi putut fabrica doar... un director de la academie, care, chipurile, v-a obligat să le includeți neapărat în referatul cu pricina. Cu adevărat așa este: „pasărea pe limba ei piere..."

Între altele, directorul Institutului de Limbă și Literatură avea obiceiul (frumos obicei!) de a-şi confrunta întotdeauna propriile păreri cu părerile celor mai buni specialişti care activau sub conducerea lui: V. Coroban, Gh. Chira, V. Badiu, A. Cupcea-Josu, R. Suveică, E. Botezatu (dacă, ziceți, ați căutat cu lumânarea critici „cinstiți și obiectivi",

BDD-A6891 © 2011 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:31 UTC)

de ce nu ați găsit-o (tot la Academie!) pe Eliza Botezatu, care, în cadrul conferinței *Anul literar ’72*, tocmai a vorbit – şi a vorbit pătrunzător – despre poemele lui L. Damian din cartea *De-a baba iarba*?!) Sau, se vede, nu v-au interesat părțile „tari” ale volumului, ci cele (mai ales!) „obiective”?!

Îmi amintesc, în cadrul discutării la Sectorul de literatură contemporană a lucrării mele de plan *Problematica şi întruchiparea ei artistică în lirică* (publicată după aceea în revista „Nistru” din 1973, nr. 7, p. 141-154), în care am luat în dezbatere şi volumul de poeme *De-a baba iarba* de L. Damian, Simion Cibotaru, atunci când am făcut şi nişte observații critice la adresa acestei cărți, a ținut să remarce pentru noi, criticii mai tineri: „Liviu Damian este un poet cu totul remarcabil. O dovadă elocventă în acest plan este faptul că poemul său profund original *Un spic în inimă*, poem filozofic de mare rezonanță contemporană, fiind tradus în limba rusă şi publicat în «Дружба народов», s-a învrednicit de premiul întâi în plan unional. Trebuie să ne mândrim cu aceasta şi să scriem despre respectivul poem (am şi scris articolul *Un mit contemporan al crescătorului de spice – n.n.*). În genere, când ne aplecăm asupra creației lui Liviu Damian, a remarcat mai sintetic S. Cibotaru la acea discuție, trebuie să ținem cont *şi* de faptul că destinul lui este unul aparte, deosebit de destinul altor poeți: el a avut mult de suferit din cauza deportării tatălui său, Ştefan Damian, în Siberia (învinuit pe nedrept de «antisovietism»), apoi autorul trăieşte dureros de dramatic defectul fizic de la mâna stângă; a avut şi alte neîmpliniri în viața personală. Factorii aceştia nu trebuie să-i treceți cu vederea atunci când scrieți despre el şi despre creația sa”. Mi s-au întipărit adânc în memorie aceste remarce – sfaturi ale directorului de institut, determinându-mă, într-un fel, să mi-l fac prieten pe autorul volumului *De-a baba iarba*.

Am pomenit mai sus de studiul meu – lucrarea de plan *Problematica şi întruchiparea ei artistică în lirică*, aprobat la sector personal de Simion Cibotaru, care, bineînțeles, împărtăşea şi el ideile expuse aici, inclusiv cele privind cartea *De-a baba iarba*. Iată cum am comentat aici volumul în discuție:

„*Volumul de poeme «De-a baba iarba» de L. Damian este, în fond, o lucrare talentată, unică în felul ei. Cu excepția poemului «Ostatec al chemării tale», care, după părerea noastră, se înscrie forțat în ansamblul cărții, celelalte şase poeme ale volumului «De-a baba iarba» se prezintă ca un amplu poem autobiografic de o rară concentrație ideatică şi de un ales rafinament artistic, poem consacrat uneia dintre vârstele omului cele mai pline de minuni feerice şi de «bucurii primare» vârstei copilăriei, când inima «e mai plină de bucurie sfântă ca cerul de lumină»: «...Şi bucuria mea primară,/ pe care iar mi-o amintesc/ aici în cuibul părintesc,/ unde-i lumină ca şi-afară;/ şi bucuria mea naivă/ aprinsă dintr-o lumânare,/ şi zburda mea prin iarba lungă/ sub fluturii tăcuți de noapte./ Iar noaptea tot aşa de plină/ era de umbre şi de şoapte,/ cum e acuma de lumină./ Şi port în inimă adânc/ lumina minții ce străpunge/ minunile care mă plâng». «Sărbătoare» unică a vieții omului (aluzie la Hemingway, care afirma că vârsta copilăriei e «sărbătoarea» ce întotdeauna o porți cu tine), copilăria e evocată de poet în culori calde şi cu cea mai duioasă gingăşie, e evocată printr-o viziune aproape mitologică, în care realul, fantasticul şi visul comunică în mod nestingherit. Iată, de exemplu, cum este sugerat focul dătător de viață şi plin de vrajă din vatra copilăriei: «O iarnă întreagă/ eram puii ursului de piatră şi lut./ Priveam în gura lui/ ca într-o vale înflorită./ Strălucirea oaselor de jăratic,/ zburau păsări de spuză,/*

BDD-A6891 © 2011 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:31 UTC)

în poartă săreau cocoşi din boabe de porumb/ şi ca o lună mare la răsărit/ ***se cocea o jumătate de*** *bostan» (simbol al sărăciei, nu al «albului şi frumosului de azi!» – n.n. de azi*). *Autorul izbuteşte să se integreze organic în universul spiritual al copilului, să se pătrundă de psihologia lui, de modul lui specific de a vedea şi înţelege lucrurile, de a gândi şi a imagina, de a cunoaşte tainele realităţii înconjurătoare. Cuprinzând copilăria în ipostazele ei esenţiale, definitorii, cu bucuriile şi necazurile ei (NB!), cu fericirile şi dramele ei (NB!), Liviu Damian tinde s-o sintetizeze filozofic într-o imagine poetică de ansamblu, în care contemporanii din aceiaşi generaţie cu poetul s-ar regăsi cu uşurinţă: «Au fost şi ochii plini de lacrimi,/ dar inima mai plină/ a fost de bucurie sfântă/ ca cerul de lumină./ Au fost şi clipe de venin,/ dar sufletu-a rămas/ aşa ca cerul aprilin/ mai plin din ceas în ceas/ de păsările care vin». Poemele despre copilărie ale lui L. Damian abundă în viziuni artistice originale, în plasticizări poetice surprinzătoare, în simboluri şi alegorii miezoase, în frumuseţi inedite. Reţinem două pasaje edificatoare: «Jucăriile de fier rugineau peste vară,/ se desfăceau şi intrau în pământ./ Şi numai lemnul rămânea,/ calul meu era de lemn,/ roţile mele de lemn erau,/ căruţa mea era de lemn,/ avioanele mele din lemn de brad erau,/ cetăţile mele aveau porţi de stejar./ Arcu-mi era de vişin,/ cu toate săgeţile în floare./ Surorile aveau păpuşi de lemn,/ iar satul avea oameni cu picioarele de lemn* (*descifrez simbolul pentru acei care vedeau în toate «alb şi frumos»: urmele dureroase ale războiului – n.n. de azi*)./ *Tot mai mulţi oameni cu picioare de lemn (...)/ Pe catalige de lemn înflorit fugeau clipele mele» sau: «Mamă, noi eram braţele tale./ Ajungeam mărul din vârful pomului./ Mamă, noi eram picioarele tale./ Prindeam capra sălbatică din câmp./ Mamă, noi eram ochii tăi./ Vedeam prin frunză nuca/ şi pâinea unde nu era./ Mamă, noi eram râsul tău./ Răsunător alerga pe vale,/ clopoţel de argint la izvoare./ Mamă, noi eram cuvintele tale./ Ştiam pe nume orice fir de iarbă,/ orice pasăre în cerul nostru,/ orice bucată de lemn/ afară şi în casă./ Mamă, noi eram visele tale./ Alergam peste dealuri,/ găseam un sat cu case albe,/ cu spicul cât vrabia,/ cu taţii acasă* (*aluzie la propriul tată deportat în Siberia – n.n. de azi*)./ *Mamă, noi încă nu eram/ tăcerile şi lacrima ta,/ nici părul cărunt...»*.

Paralel cu chipul bunicului, al părinţilor şi al autorului însuşi, în poemele lui L. Damian şi-au găsit reflectare – printr-o prismă oarecum bucolică, uneori – şi multe «atribute» tradiţionale care au însoţit copilăria respectivă, servindu-i drept fundal. E vorba, mai întâi, de anumite obiceiuri legate de Anul Nou, de Sfântul Andrei (*interzise pe atunci – n.n. de azi*), *de nuntă; apoi e vorba de «focul în vatră», «lampa de gaz», «felinarul», «cloşca de sub pat», «cânepa», «capra», «fantoma de lângă prag», «cerşetorul cu barbă albă», «coropcarul» ş.a., «atribute» cărora poetul caută să le intuiască anumite semnificaţii mai largi, anumite implicaţii etico-filozofice, transformându-le astfel în nişte «nuclee» meditative* (*ca în aceste cazuri: «Cine-a purtat/ un felinar în vânt,/ ştie cât e de scumpă/ o fărmătură de lumină/ sub cerul care vrea să se rupă/ peste îngrozita grădină./ Cine-a purtat un felinar,/ trece vremea şi nu-l uită./ Cine-a avut o cloşcă cu pui sub pat,/ doarme şi aude prin somn/ cum bat puii în coajă cu ciocul,/ cum se frământă locul/ gata să se piardă/ sub năvala firelor de iarbă»*).

Uneori curajul civic al poetului ajunge să vizeze politic deopotrivă atât regimul «vechi» (burghezo-moşieresc), cât şi pe cel «nou» (sovietic) – pe calea, de exemplu, a «chitanţelor» vechi deasupra cărora cresc «chitanţele» noi, mărturii ale asupririi ţăranului de către toate regimurile: «Dările din şapte generaţii/ impozite plătite de bunei,/

BDD-A6891 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:31 UTC)

chitanțe, «naloguri» de mâine./ Plata pentru loc şi case,/ pentru pământ, pentru suflete./ Citații din judecăți./ Timbre în curmeziş,/ unele peste altele./ Timbrele noi, violete/ peste timbrele palide, vechi»" (Nu prea credem că aceste constatări triste, paradoxale să fi fost pe placul agenților cenzurii comuniste – *n.n. de azi*). – Citatul amplu de mai sus e reprodus, cuvânt în cuvânt, după: M. Dolgan, *Conştiința civică a poeziei contemporane*, „Literatura artistică", 1976, p. 36-39.

Dintre puținii critici de întâmpinare, care s-au pronunțat, la data apariției, asupra volumului *De-a baba iarba* de Liviu Damian, nimeni dintre ei n-a făcut-o cu atâta perspicacitate estetică, atât de înalt apreciativ şi atât de în favoarea şi susținerea poetului, deasupra căruia plana deja acvila pedepsirii ca pana subsemnatului. Nu exagerez, pentru că procedeul îmi displace.

Desigur, ca mai în toate recenziile redactate, am ținut, şi în cazul de față, să formulez şi nişte obiecții: „Cu toate că L. Damian face pe alocuri aluzii şi la realitățile mai crude ale copilăriei («...De ce-i atât de joasă iarba-n coasă,/ de ce e paiul drept, iar spicul gol,/ de ce sudoarea curge rostogol,/ de ce au semănat şi n-a crescut/ bobul în bob, aşa ca la-nceput»), cu toate că-n mai multe rânduri autorul ne dă de înțeles că n-a uitat şi de prisma prezentului («Cloşca de sub pat,/ lampa de gaz/ abia le mai văd/ prin lumina de azi»), totuşi unele din «atributele» semnalate mai sus rămân până la urmă prea învăluite în «roz» şi prea slab trecute «prin lumina de azi», creând senzația de viață în «scrânciob». Concluzia finală este însă una de înaltă prețuire estetică: *«Cartea de poeme «De-a baba iarba» de L. Damian este o carte ce trage mult la cântar prin poezia ei autentică, temerară şi inovatoare»*".

(Facem acum o paranteză, pentru a Vă întreba: dacă e adevărat că mai mult timp ați pierdut pentru a afla o recenzie **obiectiv-pozitivă**, de ce atunci nu V-ați oprit la recenzia citată mai sus – nu se poate să nu o fi cunoscut! Nu încape îndoială, alt tip de recenzii vă interesa!).

Liviu Damian, ca un creator adevărat, a ținut cont de observațiile critice ce i s-au făcut, căci, în următoarele cărți *Inima şi tunetul*, 1981 (cu o prefață elogioasă de George Meniuc), *Mândrie şi răbdare*, 1977 ş.a., el a căutat să pună un accent mai stăruitor asupra aspectelor dure ale copilăriei, a scris chiar mai multe poezii **noi** pe care le-a introdus în ciclu, evocând copilăria, *Ca-n palmă*. Totuşi, pe atunci îmi părea rău că n-am găsit vreun argument temeinic în sprijinirea ontologică a autorului. Mult mai târziu, l-am descoperit, acest „argument", la **Nichita Stănescu**, când a lansat memorabilul lui paradox: *Ce bine mai era de trăit pe vremea lui Stalin: pe atunci eram tânăr şi frumos*. Copilăria era frumoasă şi atractivă sub toate felurile de regim: pentru că **e unică**, pentru că **e numai a noastră**, pentru că *nimeni nu ne-o poate scoate din suflet!*

O altă întrebare desfăşurată pentru doamna Ana Eremenco-Barbăneagră: putea oare directorul Institutului de Limbă şi Literatură, care a aprobat recenzia noastră la cartea lui L. Damian în cadrul discutării lucrării de plan, apoi, pe după spate, să „ponegrească" autorul şi cartea în discuție?! Putea oare acelaşi director să conducă conferința ştiințifică *Anul literar '72* (la 15 martie 1973), unde subsemnatul a citit referatul „Poezia anului 1972", care cuprindea şi „recenzia" despre volumul *De-a baba iarba* de L. Damian, apoi să „ponegrească" cartea şi autorul respectiv?! La fel – acelaşi lucru în amplele „extrase" din anul literar 1972, publicate în săptămânalul „Cultura" din 1973, 24 martie, unde subsemnatul defineşte *De-a baba iarba* de L. Damian drept „unul din volumele cele mai grele de poezie autentică"?! În sfârşit, putea oare acelaşi director, care, în 1976,

BDD-A6891 © 2011 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:31 UTC)

îşi va pune la bătaie întreaga autoritate pentru a-mi salva de la cuțitul cenzurii comuniste cartea cu bucluc *Conştiința civică a poeziei contemporane* – pentru că am inclus acolo studiul *Problematica socială şi întruchiparea ei artistică în lirică*, precum şi pentru alte câteva articole de polemică cu anumiți critici literari susținuți de „palat" să „ponegrească" după aceea pe Liviu Damian şi, indirect, pe M. Dolgan care a apreciat elogios *De-a baba iarba*?! În calitate de colaborator al aceluiaşi Institut de Limbă şi Literatură, subsemnatul, prin interpretările mult favorabile cărții în discuție nu putea să nu exprime într-un fel, şi poziția pozitivă a Academiei în genere. Prin urmare, **nu** dna Ana Eremenco-Barbăneagră avea/ are vreun drept să se dea drept „apărătoarea" cărții, atacate de oficialități, a lui Damian (abia după 37 (!!!) de ani de la apariția volumului *De-a baba iarba* – de ce oare?), ci subsemnatul, care a apreciat-o adecvat imediat după apariția ei, a apărat-o şi mai târziu în urma ostracizărilor puse la cale de către cenzura comunistă.

Persecutările traumatizante ale poetului Liviu Damian nu s-au încheiat însă odată cu eşuarea plenarei de pomină din anul 1973 şi cu scoaterea din funcție – ca pedeapsă! – a doamnelor Tatiana Stahi şi Ana Eremenco-Barbăneagră, care au făcut exces de zel în îndeplinirea „sarcinilor" partinice ce le-a revenit. Ele, persecutările, au continuat cam în aceeaşi „albie" şi mai târziu, când L. Damian devenise secretar al Comitetului de Conducere al Uniunii Scriitorilor din Moldova (din 1976 şi până la sfârşitul vieții, în 1986). Numai că de astă dată la alt nivel, la nivelul Comitetului Central al PCRM, şi cu alte „metode" şi mijloace. De cum a apărut volumul de poezii *Inima şi tunetul* (în 1981, la editura „Literatura artistică"), înalt apreciat de poetul cu autoritate *George Meniuc* în prefața *Cascadele poeziei curg incontinuu*, volum care pe lângă substanțialul ciclu de versuri *Eminesciana*, cu vizări subversive de probleme acutizate şi minunatul poem ecologic *Melcul*, se mai constituia şi dintr-un amplu ciclu de poezii *Ca-n palmă*, evocând din nou copilăria şaizeciştilor, adâncind-o, dramatizând-o şi extinzându-i dimensiunile policrome (era ca un fel de răzbunare împotriva acelora care n-au vrut să înțeleagă la justa valoare cartea *De-a baba iarba*).

Între timp, instanțele superioare, paznicii ideologici, cenzura de partid s-au decis să-l ostracizeze pe poetul neînduplecat printr-o sancțiune tăioasă: noua carte de versuri a lui Liviu Damian, apărută în tocmai 10 mii de exemplare (numai ce titlu instigator!), nu poate contribui la educarea sănătoasă a tineretului nostru de azi! Ea trebuie subminată, distrusă, numai nu prin „plenare", ci pe alte căi, mai diplomatice.

Zis şi făcut! A fost găsit un scriitor docil, poetul şi publicistul *Mihail Garaz*, care a fost rugat (i s-a comandat) să improvizeze o recenzie negativă, voit defavorabilă, voit criticistă la adresa volumului *Inima şi tunetul*. Acesta, într-un târziu, a acceptat, şi pe data de 8 septembrie 1982 a publicat în ziarul pentru tineret „Tinerimea Moldovei" articolul *Întrebări şi nedumeriri*. Dintr-o singură lovitură de bardă Mihail Garaz a „distrus" toate cele trei compartimente ale cărții: şi *Eminesciana*, şi *Melcul*, şi, mai ales, *Ca-n palmă*. Întâlnindu-mă după aceea cu Liviu Damian, foarte descurajat şi amărât, mi-a zis direct: „Mihai, dragă, ajută-mă măcar dumneata, constant şi curajos fiind în toate, căci ceilalți critici de la noi au luat apă în gură. Vezi bine, de la un timp mi se cațără în cap orice pleavă." I-am răspuns şi eu fără ocol: „Liviu Stepanovici, eu deja am scris o întinsă polemică cu Garaz întru susținerea şi explicitarea cărții şi am reuşit chiar s-o plasez la «Literatura şi Arta». Totul depinde acum de Victor Teleucă, dacă o va publica sau nu." Poetul s-a luminat la față. Redactorul săptămânalului, după mai multe tergiversări, a decis să publice

BDD-A6891 © 2011 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:31 UTC)

materialul polemic *Modalităţi de interpretare a poeziei*, dar tocmai la 21 aprilie 1983 (în cărţile mele a apărut cu titlul *Cum nu trebuie interpretată lirica, sau un poet „cuminte" atacând un poet curajos*).

După această polemică poetul Liviu Damian a fost lăsat în pace, s-a „reabilitat" definitiv.

Cine vrea să cunoască argumentele şi contraargumentele estetice aduse de subsemnat întru apărarea şi susţinerea cărţii *Inima şi tunetul* de L. Damian, să citească polemica respectivă din volumul *Polemici literare sau pledoarii întru apărarea poeziei autentice* (Chişinău, 2005, p. 218-238).

Iată, aşadar, cât de spinoasă este calea spre afirmarea adevărului adevărat şi pentru poetul „independent şi drept", dar şi pentru criticul „independent şi drept". Nu de „povara sarcinilor politice" e vorba în astfel de cazuri, cum crede Ion Rotaru, ci de „povara" căutării şi promovării adevărului adevărat: adevăr artistic şi adevăr critic.

BDD-A6891 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:31 UTC)